

‘I did not cheat on my partner *on the boat*’

Semantische/pragmatische vaagheid en oncoöperatieve interpretaties

Thomas van der Zwan

Abstract – In this paper, an analysis is given of how hearers can interpret a question in an uncooperative and strategic manner. We explore how semantically or pragmatically vague questions or sentence elements allow hearers to commit themselves to the most beneficial interpretation without consulting the questioner thereof. I demonstrate how specific constructions of meta-representations in some cases allow for successful strategic interpretations, which in turn allow for misleading answers, and we formulate a first definition based on these demonstrations. Furthermore, I briefly mention how activity types restrict the number of possible interpretations, and how our results relate to recent insights concerning recursive reasoning.

Keywords – semantic/pragmatic vagueness, commitments, meta-representations, uncooperative interpretations, activity type, recursive reasoning

1. Inleiding

Eén manier om niet te liegen en toch de waarheid niet te vertellen is door Grice’s tweede maxime van ‘Manner’, ‘avoid ambiguity’ (1975: 46), te negeren. De semantische en/of pragmatische vaagheid van woorden en zinsconstructies maakt het voor sprekers soms mogelijk de ander te misleiden zonder iets onwaars te zeggen. Het is echter onduidelijk of hoorders op soortgelijke wijze te werk kunnen gaan. Hoe kunnen bijvoorbeeld ondervraagden misbruik maken van de semantische/pragmatische vaagheid in de vraagzinnen van de ondervrager, om naar waarheid te antwoorden zonder de waarheid te onthullen?

In dit artikel zal ik deze vraag beantwoorden. In secties 2 tot en met 5 onderzoeken we aan de hand van een voorbeeld van Oswald (2010) hoe ondervraagden zich kunnen committeren (Walton & Krabbe 1995, Geurts 2016, 2017) aan een gunstige interpretatie van een vraag, en formuleren we een definitie van oncoöperatieve/strategische interpretaties.¹ In sectie 6 toon ik hoe de notie van *activity type* (‘actiotype’) (Levinson 1992) invloed heeft op de bewegingsvrijheid van partijen om te misleiden. Tot slot bespreek ik hoe onze resultaten aansluiten bij recente inzichten omtrent recursief redeneren (Tomasello 2008, Levinson 2013).

2. Het *boat/hotel*-voorbeeld

Volgens Oswald kan een propositie geen leugen zijn ‘as long as *the explicit content does not violate truth-conditions*’ (2010: 108). Ter illustratie geeft hij het volgende voorbeeld:

If I am asked whether I cheated on my partner on the boat during last summer's cruise, and I answer no, I am not lying, even if I did cheat on my partner in a hotel on the coast while the boat was at dock (ibid.).

Dat de ontkenning hier misleidend is, geeft Oswald toe, maar een leugen is het volgens hem niet, 'because it is in fact true that I did not cheat on my partner *on the boat*, which answers what was literally part of the interrogation' (ibid.: 109).ⁱⁱ Of het antwoord een leugen is of niet zal ons in dit artikel niet verder bezighouden. Onze vraag luidt: hoe werkt deze vorm van misleiding precies? Ik zal het boat/hotel-voorbeeld ter vereenvoudiging als volgt parafraseren:

(Romeo is in het hotel vreemdgegaan.)

- (1) Julia: a. Ben je op de boot vreemdgegaan?
aa. Ben je *specifiek op de boot* vreemdgegaan?
aaa. Ben je vreemdgegaan?
Romeo: b. Nee.

Oswald stelt dat (1b) geen leugen is, omdat het een ontkenning is van de volledige propositionele inhoud van (1a). Een belangrijk inzicht is echter dat om aldus te antwoorden, Romeo eerst (1a) moet *interpreteren* als (1aa), terwijl hij toch in de meeste gevallen *weet* (cf. sectie 6) dat Julia (1aaa) bedoelt. (1b) is een misleidend antwoord, maar de strategie die deze misleiding mogelijk maakt wordt dus al ingezet op het moment dat Romeo de intuïtie dat (1a) = (1aaa) negeert en (1a) oncoöperatief interpreteert als (1aa). Deze analyse levert een drietal problemen op, die we in sectie 3, 4 en 5 zullen behandelen:

- (I) Hoe verklaren we dat Romeo weet dat (1a) = (1aaa), maar antwoordt alsof hij gelooft dat (1a) = (1aa)?
- (II) Waarom bezit (1b) de potentie om Julia te misleiden?
- (III) Hoe luidt de definitie van 'een oncoöperatieve interpretatie'?

3. 'Weten' vs. 'committeren'

Alvorens ons eerste probleem te kunnen oplossen, dienen we kort de *commitment-based* benadering van taal te introduceren, aangezien we concepten daaruit zullen gebruiken voor onze analyse. Deze theorie stelt dat taal fundamenteel dient om *commitments* te coördineren tussen mensen. Commitments zijn 'self-imposed constraints on our future activities [that] enabl[e] others to coordinate their actions with ours' (Geurts

2016: 8). Wanneer bijvoorbeeld Jan tegen Marie zegt: ‘Ik zal het gras maaien’, committeert hij zich aan een actie (en impliciet ook aan andere acties zoals thuisblijven, wakker blijven etc.), en kan Marie haar anticipaties over de toekomst afstemmen op die commitments. Alle commitments zijn in wezen dergelijke *action-commitments*, maar Walton & Krabbe onderscheiden ook nog *propositional commitments*: wanneer ‘x beweert dat p’, committeert x zich aan een aantal acties (niet betwijfelen dat p, niet ontkennen dat p etc.), waarbij ieder van deze action-commitments teruggaat op de propositional commitment aan p (1995: 23).

Geurts benadrukt het sociale aspect van commitments, en stelt dat ze een ‘*sine qua non* for cooperation’ zijn, ‘since cooperating agents must be able to rely on each other to do their parts’ (2016: 8). Een belangrijk kenmerk van commitments is dan ook dat ze zichzelf niet kunnen wijzigen. We kunnen een voornemen of opvatting veranderen, maar ‘[we are] expected to be explicit about it; that, too, is part of [our] commitment[s]’ (ibid.: 9). Tot slot is het belangrijk op te merken dat een commitment aan p niet noodzakelijk gepaard gaat met een geloof dat p. Een voorbeeld van een ‘fictieve’ commitment is *pretend play*, waarbij een of meerdere individuen hun handelingen en aannames afstemmen op een onware propositie (e.g. soldaatje spelen, een brandalarmoefening) (Geurts 2017).

Ons eerste probleem kan nu worden opgelost. We halen (1) er weer bij:

- (1) Julia: a. Ben je op de boot vreemdgegaan?
 aa. Ben je *specifiek op de boot* vreemdgegaan?
 aaa. Ben je vreemdgegaan?
 Romeo: b. Nee.

Het doel was te verklaren hoe Romeo tegelijkertijd weet dat (1a) = (1aaa) en toch antwoordt alsof hij gelooft dat (1a) = (1aa). We weten nu hoe deze verklaring luidt. Romeo kan zich wel of niet committeren aan de proposities p en q, waarbij p = ‘Julia bedoelt (1aa)’ en q = ‘Julia bedoelt (1aaa)’. Romeo *weet* dat q maar *committeert* zich aan p, zonder dat expliciet te maken.ⁱⁱⁱ Indien hij zich zou moeten committeren aan q kan hij niet antwoorden zonder *of* te liegen *of* te worden ontmaskerd, maar de bepaling ‘op de boot’ biedt hem de kans om te doen alsof hij de vraag anders interpreteert dan dat Julia hem bedoelde. Romeo’s relatie tot q is daarom van epistemische aard – hij *weet* dat q – maar zijn propositional commitment aan p is fictief: hij ‘weet’ of ‘gelooft’ niet dat p, maar *doet alsof* p, zonder medeweten van Julia. In de volgende sectie zullen we zien waarom die strategie kans van slagen heeft.

4. Metarepresentaties en mogelijke werelden

Walton & Krabbe omschrijven een ‘commitment as a distinctively personal engagement’ (1995: 14). De enige manier om commitments te delen is door ze uit te

spreken, en dat is precies waarvoor ze dienen. We zagen al dat ook fictieve commitments kunnen worden gedeeld, maar dat is in (1) niet het geval: Romeo doet alsof p, maar is daarover niet expliciet, en daarom is zijn interpretatie van de vraag oncoöperatief. Of die strategie slaagt of niet hangt af van twee factoren: ten eerste mag Julia niet doorhebben dat Romeo doet alsof p, ten tweede moet Romeo correct inschatten dat aan die eerste vereiste wordt voldaan. Anders gezegd, Romeo's tactiek is uitsluitend succesvol bij een bepaalde configuratie van metarepresentaties.

We zullen de term 'metarepresentatie' kort toelichten. Succesvolle communicatie hangt voor een groot deel af van correcte wederzijdse assumpties bij sprekers en hoorders over elkaars epistemische statussen. Iedere goedgeoliede conversatie vindt plaats op een *common ground* (Clark 1996), een netwerk van vaststaande, impliciete proposities waar spreker en hoorder het over eens zijn. Zonder dergelijke assumpties zou spreken over de meest eenvoudige zaken onmogelijk zijn. Wimmer & Perner hebben aangetoond dat kinderen rond hun vierde levensjaar al rekening leren houden met andermans kennis, en een 'meta-representational language' verwerven om te spreken over 'people's 'wants', 'beliefs', etc.' (1983: 105). Het spreekt dus voor zich dat ook succesvolle *misleiding* afhangt van (a)symmetrische verhoudingen in de common ground. Wimmer & Perner's beroemde 'False Belief Task'^{iv} laat zien dat kinderen met de verwerving van metarepresentaties intrinsiek ook leren 'to construct a deceitful or truthful utterance relative to a person's wrong beliefs' (ibid.: 126).

We weten dus dat Romeo uitstekend in staat is om een 'construction of two different models of the world' (ibid.: 123) te maken. Voordat hij ertoe besluit te doen alsof p, moet hij goed inschatten dat Julia dat niet zal doorhebben. Zijn strategische interpretatie is gebaat bij een *incorrecte* metarepresentatie van Julia over Romeo's commitment enerzijds, en een *correcte* metarepresentatie van Romeo over Julia's incorrecte metarepresentatie anderzijds. Hoe groot is de kans dat deze asymmetrie in de common ground zich voordoet? We stellen ons eerst een *symmetrische* situatie voor:

(1') Julia: a. Ben je vreemdgegaan?^v

(1'a) is dusdanig efficiënt geformuleerd, dat het voor Julia en Romeo direct common ground is dat beiden zich committeren aan dezelfde interpretatie van de vraag – en dat beiden van elkaar weten dat ze dat weten.^{vi} Het gesprek kan in slechts twee mogelijke 'werelden' worden voortgezet: een wereld waarin Romeo bevestigend antwoordt en wordt ontmaskerd, of een wereld waarin hij ontkennend antwoordt en liegt. Nu voegen we weer de bepaling 'op de boot' toe:

(1) Julia: a. Ben je op de boot vreemdgegaan?
aa. Ben je *specifiek op de boot* vreemdgegaan?
aaa. Ben je vreemdgegaan?

De volgende proposities zijn mogelijk waar in (1):

p: Julia bedoelt (1aa)	s: Julia committeert zich aan q
q: Julia bedoelt (1aaa)	t: Romeo committeert zich aan q
r: Romeo committeert zich aan p	u: Julia committeert zich aan p

Er kan nu niet vanzelf sprake zijn van een symmetrische common ground: het is voor Romeo niet direct duidelijk of p, q, r, s, t en/of u (en dus voor Julia ook niet, al is ze zich daar misschien niet van bewust). Er zijn nu *zestien* mogelijke werelden waarin het gesprek kan worden voortgezet, zoals weergegeven in figuur 1 (waarbij de individuele commitments voor de &-tekens staan en de juiste (✓) en onjuiste (*) metarepresentaties over de commitment van de ander erachter):

<i>w1:</i>	J	= p & *t	<i>w9:</i>	J	= q & ✓t
	R	= p & ✓u		R	= q & *u
<i>w2:</i>	J	= p & ✓r	<i>w10:</i>	J	= q & *r
	R	= p & *s		R	= q & ✓s
<i>w3:</i>	J	= p & *t	<i>w11:</i>	J	= q & ✓t
	R	= p & *s		R	= q & ✓s
<i>w4:</i>	J	= p & ✓r	<i>w12:</i>	J	= q & *r
	R	= p & ✓u		R	= q & *u
<i>w5:</i>	J	= p & ✓t	<i>w13:</i>	J	= q & *t
	R	= q & ✓u		R	= p & *u
<i>w6:</i>	J	= p & *r	<i>w14:</i>	J	= q & ✓r
	R	= q & *s		R	= p & ✓s
<i>w7:</i>	J	= p & ✓t	<i>w15:</i>	J	= q & *t
	R	= q & *s		R	= p & ✓s
<i>w8:</i>	J	= p & *r	<i>w16:</i>	J	= q & ✓r
	R	= q & ✓u		R	= p & *u

Fig. 1: Alle mogelijke werelden met commitments en metarepresentaties van Julia en Romeo in (1).

Eén bijwoordelijke bepaling doet het aantal mogelijke voortzettingen van het gesprek toenemen met veertien. Figuur 1 is uiteraard geen weergave van een volledige redenering door spreker of hoorder, maar slechts een ‘ketting’ van implicaties (cf. sectie 5). In een werkelijke situatie als (1) zullen slechts enkele van deze werelden ook plausibel of zelfs waarschijnlijk zijn. Welke dat zijn zal per situatie verschillen, afhankelijk van de hoorder’s kennis over de spreker’s kennis (en vice versa). Als we ons een situatie als (1) voorstellen, dan kunnen we door onze algemene wereldkennis uit de context opmaken dat Julia niet geïnteresseerd is in details over de locatie van het overspel. Romeo *weet* dus dat Julia zich committeert aan q. De werelden waarin Julia zich committeert aan p, *w1-w8*, kunnen we daarom afschrijven als waarschijnlijk, en evenzo de overgebleven werelden waarin Romeo denkt dat u, *w13* en *w16*. Bovendien wil Romeo niet worden ontmaskerd en doet hij alsof p: *w9-w12* vallen ook af. Er blijven slechts twee waarschijnlijke werelden over:

$$\begin{array}{ll}
 w14: & \begin{array}{l} J = q \ \& \ \surd r \\ R = p \ \& \ \surd s \end{array} & w15: & \begin{array}{l} J = q \ \& \ *t \\ R = p \ \& \ \surd s \end{array}
 \end{array}$$

Fig. 2: De meest waarschijnlijke werelden met commitments en metarepresentaties van Julia en Romeo in (1).

We stelden hierboven al dat het succes van Romeo’s commitment aan p afhangt van Julia’s *correcte* of *incorrecte* metarepresentatie over die commitment. De mogelijke werelden *w14* en *w15* geven dat precies weer, en vormen twee tegenovergestelde scenario’s:

w14:

Wanneer we stipuleren dat Julia zelf ook inziet dat haar vraag meerdere interpretaties toelaat en dat Romeo zich committeert aan p, zal ze na Romeo’s ontkenning alsnog (1aaa) uitspreken, om hem toch te dwingen tot een commitment aan q. Indien Julia dus een correcte metarepresentatie van Romeo’s commitment heeft, is de meest waarschijnlijke uit zestien mogelijke werelden een wereld waarin Romeo toch zal worden ontmaskerd, of zal moeten liegen.

w15:

Romeo moet dus hopen dat Julia niet merkt dat haar vraag zich voor meerdere interpretaties leent, en gelooft dat hij zich blindelings committeert aan q: in dat geval is namelijk de meest waarschijnlijke uit zestien mogelijke werelden een wereld waarin Romeo *niet* zal worden ontmaskerd en *niet* zal hoeven liegen.

We zien waarom Romeo zich vanuit strategisch oogpunt beter kan committeren aan p: enkel in dat geval bezit zijn ontkenkende antwoord in minstens *één* mogelijke

wereld de kans om te slagen als misleiding, zonder dat het een leugen is. Deze ‘kansberekening’ gaat vooraf aan de ontkenning zelf en is dus essentieel voor Romeo’s strategie en het succes van zijn misleidende antwoord.

5. Een definitie van ‘oncoöperatieve interpretaties’

We kunnen nu op basis van het voorgaande een definitie opstellen van oncoöperatieve interpretaties, die toepasbaar is op interpretaties van alle zinssoorten, en wellicht zelfs van andere communicatieve signalen, zoals handgebaren, lichaamstaal, prosodie etc.:

H interpreteert een signaal x van S oncoöperatief \leftrightarrow :

- (a) x is interpreteerbaar als $x1$ of $x2$ (of $x3$, $x4$ etc.)
- (b) S committeert zich aan $x1$
- (c) H committeert zich aan $x2$ (of $x3$, $x4$ etc.)
- (d) S weet niet dat (a) of dat (c) en weet niet dat (e)
- (e) H weet dat (b) en (d).

In (b)-(e) zien we het belang van een juiste configuratie van commitments en metarepresentaties. Dat alles doet zich echter pas voor wanneer voldaan is aan criterium (a): de betekenis van x (of van een element in x) moet meerdere interpretaties toelaten. Daarbij geldt: des te meer betekenissen, des te meer interpretaties. We zullen dat hier toelichten met een voorbeeld. We hebben in (1) gezien dat als x door een bijwoord interpreteerbaar is als $x1$ of $x2$, dat zestien mogelijke werelden oplevert. Nu voegen we een tweede bijwoordelijke bepaling toe, in overeenstemming met het boat/hotel-voorbeeld van Oswald in paragraaf 2:

(Romeo is vlak voor de vakantie in het hotel vreemdgegaan.)

- (2) Julia: a. Ben je tijdens deze vakantie op de boot vreemdgegaan?
aa. Ben je *specifiek tijdens deze vakantie* vreemdgegaan?
aaa. Ben je *specifiek op de boot* vreemdgegaan?
aaaa. Ben je vreemdgegaan?

De volgende proposities zijn mogelijk waar in (2):

p: Julia bedoelt (1aa)	u: Romeo committeert zich aan q
q: Julia bedoelt (1aaa)	v: Julia committeert zich aan p
r: Julia bedoelt (1aaaa)	w: Romeo committeert zich aan r
s: Romeo committeert zich aan p	x: Julia committeert zich aan r
t: Julia committeert zich aan q	

Wanneer we nu alle combinaties van commitments en metarepresentaties van Romeo en Julia zouden uitschrijven voor (2), zoals we voor (1) hebben gedaan in figuur 1, zou dat 81 mogelijke werelden opleveren. Figuur 3 geeft het algoritme achter deze redenering weer:

<i>Elementen</i>	<i>Interpretaties</i>	(Commitments)		(Metarepresentaties)		<i>w</i>
		<i>S</i>	<i>H</i>	<i>S</i>	<i>H</i>	
0	1	1	1	1	1	$1^4 = 1$
1	2	2	2	2	2	$2^4 = 16$
2	3	3	3	3	3	$3^4 = 81$
3	4	4	4	4	4	$4^4 = 256$
etc.	etc.	etc.	etc.	etc.	etc.	etc.

Fig. 3 De correlatie tussen het aantal ‘vage’ elementen in een signaal en het aantal mogelijke werelden.

In de kolom *Elementen* staat het aantal elementen in het signaal x die vaagheid scheppen, en in de kolom *Interpretaties* het aantal mogelijk interpretaties dat x toelaat, met daarnaast het aantal commitments en metarepresentaties dat per spreker en hoorder mogelijk is. Onder w staat het aantal mogelijke werelden (i.e. permutaties van de commitments en metarepresentaties van spreker en hoorder).

In de praktijk is er natuurlijk zelden echt sprake van de logica achter figuur 3. Semantische en/of pragmatische vaagheid is niet altijd een kwestie van een concreet aantal aanwijsbare elementen (cf. noot v), en er is niet altijd een vaststaand aantal mogelijke interpretaties van een ‘vaag’ communicatief signaal. Daarbij hebben we in sectie 4 gezien dat er van de zestien mogelijke werelden in (1) slechts twee als waarschijnlijk overbleven. Er is geen reden om aan te nemen dat die situatie in (2) anders zal zijn. Wat leert figuur 3 ons dan over de werkelijkheid? Op zijn minst dat de formele theorie onze intuïtie ondersteunt: ondervragers moeten hun woorden zo efficiënt mogelijk kiezen, opdat de ondervraagde zo min mogelijk bewegingsvrijheid heeft – één tot de vierde macht blijft immers één.

6. Actietype: een restrictie op het aantal mogelijke werelden

In sectie 4 bepaalden we op basis van de nogal grove notie van ‘algemene wereldkennis’ welke van de zestien werelden in figuur 1 het meest waarschijnlijk waren. In deze sectie zullen we het begrip ‘algemene wereldkennis’ specificeren.

Geïnspireerd door Wittgensteins concept van ‘language-games’ (1953) gebruikt Levinson het begrip *activity type* (‘actietype’) om te spreken over ‘the embedding of language within human activities’ (1992: 67).^{vii} Actietypen zijn ‘goal-defined, socially constituted, bounded, events, with constraints on participants, setting and so on’ (ibid.: 69). Voorbeelden zijn sportwedstrijden, trouwceremonies, rechtszaken etc. Levinson stelt dat participanten in een actietype impliciete verwachtingen hebben

over het taalgebruik binnen dat actietype, en dat ‘there may (...) be some relation between Grice’s maxims of conversation and particular expectations associated with particular activities’ (ibid.: 76). In het actietype van een juridisch verhoor is het bijvoorbeeld ‘unlikely that either party assumes that the other is fulfilling the maxims of quality, manner, and especially quantity’ (ibid.). Levinson geeft een voorbeeld uit Bob Haldeman’s getuigenis voor de rechtbank in het Watergate-schandaal (zie Levinson (1992) en zijn referentie):

- (3) Q: You saw all of the papers that were being reviewed, did you not?
A: Not all of the working papers of the committee. I saw the recommendations that went to the President.
Q: Did you read the recommendations (...)?

Haldeman weet dat het gesprek een verhoor is over zijn eigen misstappen. Hij kan daarom uit de context opmaken dat de ondervrager wil achterhalen of hij de inhoud van de documenten tot zich heeft genomen, niet of hij de documenten heeft *gezien*. Door het werkwoord ‘saw’ over te nemen, laat hij open of hij die impliciete betekenis wel of niet oppikt. Net als Romeo in (1) interpreteert hij de vraag dus oncoöperatief. De volgende vraag die Haldeman voor de kiezen krijgt laat echter zien dat zijn strategie faalt: de ondervrager heeft door dat de formulering van de vraag ambigu is, waardoor niet wordt voldaan aan criterium (d) in onze definitie van oncoöperatieve interpretaties.

Kortom, actietypen bevatten bepaalde ‘inferential schemata’ (ibid.: 72), en deze zijn min of meer analoog aan wat we hierboven ‘algemene wereldkennis’ noemden. In een juridisch verhoor als (3), maar ook in een privéverhoor als (1), zullen voor beide partijen een aantal ‘spelregels’ van het gesprek impliciet bekend zijn. Deze impliciete regels leggen in de praktijk restricties op aan het aantal mogelijke werelden, op een wijze die parallel is aan hoe wij figuur 1 inperkten tot figuur 2.

7. Discussie

Ik heb in dit artikel aangetoond hoe een ondervraagde een vraag oncoöperatief kan interpreteren door zich te committeren aan de meest gunstige interpretatie zonder dat expliciet te maken (sectie 3), en dat deze vorm van misleiding enkel werkt wanneer de ondervrager een incorrect beeld heeft van de commitments van de ondervraagde (sectie 4). Op basis daarvan hebben we een eerste definitie gegeven van oncoöperatieve interpretaties (sectie 5). Verder onderzoek kan onze definitie incorporeren in de recente theorieën over oncoöperatieve communicatie (Oswald 2010) en leugens (Meibauer 2014). Vervolgens hebben we nog aangetoond dat ieder ‘vaag’ element in een signaal in theorie voor een toename van het aantal mogelijke

interpretaties, commitments en metarepresentaties zorgt (sectie 5), en hoe die aantallen in de praktijk weer worden ingeperkt door de wederzijdse assumpties die actietypes met zich meebrengen (sectie 6).

Onze resultaten sluiten op meerdere punten aan bij recent onderzoek. Ter afsluiting van dit artikel en aansporing tot verder onderzoek zal ik een van deze punten kort bespreken. Zoals we hebben gezien, zullen deelnemers in een verhoor hun beweringen of antwoorden afstemmen op inschattingen van welke mogelijke voortzettingen van het gesprek het meest plausibel zijn. Deze inschattingen baseren ze op recursieve redeneringen. (De gedachtegang van Romeo in (1) verloopt ongeveer zo: ‘als ik x zeg, en zij weet dat y, zegt zij daarna z, waarop ik dan weer a of b moet antwoorden, maar als ik x zeg, en zij weet *niet* dat y, dan zegt zij daarna niet z en hoeft ik niet alsnog a of b te antwoorden’.) Deze observaties lijken aan te sluiten bij de gevestigde theorie. In navolging van onder meer Lewis (1969) benadrukt Tomasello (2008) dat recursief redeneren fundamenteel is voor menselijke communicatie. Nog recenter heeft Levinson aangetoond dat recursiviteit ook een rol speelt in conversatie, en dat ‘recursive understandings seem to be at the heart of human reasoning’ (2013: 152). Sterker nog, omdat de recursieve structuren in conversaties ‘dieper’ zijn dan in de syntaxis, meent Levinson dat ze ook bewijzen dat *pragmatic embedding* zich vroeger voordeed in de historische ontwikkeling van de mens dan *syntactic embedding*. In zijn eigen woorden:

When an ability is much more developed in one arena than another, it seems reasonable to surmise that it is primarily adapted for the more developed arena. (...) Syntactic embedding may have evolved out of our capacities in the dialogue arena, which in turn draws directly on joint action abilities (ibid.: 158).

De ‘False Belief Task’ van Wimmer & Perner heeft aangetoond dat een van onze vroegst verworven ‘capacities in the dialogue arena’ misleiding van de ander door oncoöperatief taalgebruik is. Wij hebben gezien hoe die capaciteit zich manifesteert aan de andere zijde van het gesproken woord – bij het luisterend oor.

Noten

ⁱ In dit artikel zijn de adjectieven ‘oncoöperatief’ en ‘strategisch’ onderling inwisselbaar. De hoorder legt met een oncoöperatieve/strategische interpretatie het coöperatieprincipe (Grice 1975) naast zich neer en doet dat uit eigenbelang, i.e. met een strategisch/oncoöperatief doel.

ⁱⁱ Meibauer (2014) zou het niet met Oswald eens zijn. Hij stelt dat sprekers kunnen liegen met implicaturen, en dus ook met ware proposities. Zelfs indien we de ontkenning in het boat/hotel-voorbeeld als waar beschouwen, dan nog impliceert de spreker ermee dat hij überhaupt niet is vreemdgegaan, aangezien hij zijn antwoord niet aanvult met ‘maar wel in het hotel’ (cf. noot iii). Die implicatuur is een leugen, en dus is het antwoord een leugen.

-
- ⁱⁱⁱ Vanuit een Griceaans perspectief kunnen we stellen dat Romeo de eerste maxime van ‘Quantity’ negeert (‘make your contribution as informative as is required (for the current purposes of the exchange’) (1975: 45). Ook Levinson wijst erop dat vooral deze maxime een rol speelt bij ‘interrogations’ (zie sectie 6).
- ^{iv} Onderzoekers tonen een kind twee figuren, A en B, met ieder een eigen mand. A stopt een knikker in zijn mand en verlaat de kamer, waarop B de knikker gauw verplaatst naar haar mand. Wanneer A terugkeert, vragen de onderzoekers het kind aan te wijzen in welke mand hij de knikker zal zoeken. Het kind slaagt voor de ‘False Belief Task’ indien het A’s mand aanwijst, omdat het daarmee aantoont in staat te zijn tot de constructie van een ‘theory of mind’.
- ^v Ook deze zin leent zich voor meerdere interpretaties (e.g. ‘Ben je *ooit* vreemdgegaan?’). Voor dit onderzoek is dat echter niet van belang, aangezien er geen *expliciet* materiaal in de propositie staat dat tot alternatieve interpretaties kan leiden.
- ^{vi} Clark noemt deze representatie ‘common ground (reflexive): *p* is common ground for members of C if and only if: (i) the members of C have information that *p* and that *i*’ (1996: 95).
- ^{vii} Walton & Krabbe gebruiken het concept *dialogue types* (1995: 66), dat analoog is aan Levinson’s activity types maar meer is uitgewerkt. De dialogen in (1) en (3) zouden onder het type ‘information-seeking dialogue’ vallen, en met name (3) ook onder het subtype ‘interrogation’. Zie Van Eemeren (2010) en Van Straten en Van Herpen (dit nummer) voor het belang van activity types bij de analyse van (de geldigheid van) argumentatieve structuren.

Referenties

- Clark, H.H. (1996). *Using Language*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Eemeren, F.H. van (2010). *Strategic Maneuvering in Argumentative Discourse: Extending The Pragma-Dialectical Theory of Argumentation*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- Geurts, B. (2017). Fictional Commitments. (Gepresenteerd bij een gastcollege aan de Universiteit Leiden op 10 maart 2017.)
- Geurts, B. (2016). Making Sense of Self Talk. (Gepresenteerd bij een gastcollege aan de Universiteit Leiden op 10 maart 2017.)
- Grice, H.P. (1975). Logic and Conversation. In Cole et al (Red.), *Syntax and Semantics 3: Speech acts* (pp. 41-58). New York: Academic Press.
- Levinson, S.C. (1992). Activity Types and Language. In P. Drew, J. Heritage (Red.), *Talk at Work: Interaction in Institutional Settings* (pp. 66-101). Cambridge: Cambridge University Press.
- Levinson, S.C. (2013). Recursion in Pragmatics. *Language*, 89, 149-162.

-
- Lewis, D.K. (1969). *Convention*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press.
- Meibauer, J. (2014). *Lying at the Semantics-Pragmatics Interface*. Boston/Berlin: Walter de Gruyter.
- Oswald, S. (2010). *Pragmatics of Uncooperative and Manipulative Communication*. Proefschrift Universiteit van Neuchatel.
- Tomasello, M. (2008). *Origins of Human Communication*. Cambridge/London: MIT Press.
- Walton, D.N. & Krabbe, E.C.W. (1995). *Commitment in dialogue: basic concepts of interpersonal reasoning*. Albany: State University of New York Press.
- Wimmer, H. & Perner, J. (1983). Beliefs about beliefs: representation and constraining function of wrong beliefs in young children's understanding of deception. *Cognition*, 13, 41-68.
- Wittgenstein, L. (1953). *Philosophical Investigations*. Oxford: Basil Blackwell.

Auteursinformatie

Thomas Maarten van der Zwan (1986) studeerde popmuziek in Tilburg en Nederlandse en Engelse taal- en letterkunde aan de Katholieke Universiteit Leuven. Momenteel rondt hij de master *Language and Communication* af aan de Universiteit Leiden. Hij woont en werkt in Zoetermeer.

Master: Language and Communication (2016-2017)
Vak: Argumentatieve en Retorische Praktijken
Professor: Prof. dr. R.J.U. Boogaart
Student: Thomas van der Zwan
Student nr.: 1921754
Opdracht: Artikel voor Tijdschrift voor Taalbeheersing
Woorden: 4036 (inclusief eindnoten, exclusief titel, abstract, keywords, figuren, referenties en auteursinformatie)